

Egy „epe“ jelentésű szó az ugor nyelvekben.

Az epe név neve az osztyB.-ban Ahlqvist szerint *sip* és *vošrem* vagy *voršrem*. Vologodszki osztyB. szótára csak a *vosrem* szót ismeri. (Castrén déli-osztyák szógyűjteményében az «epe» neve nincs meg.) — Az utóbbinak megfelelő vogul szó: vogB. *vošrem*, L *ošerm*; a vogK. Máté-fordításban (27, 34) ezt találjuk az «epe» nevéül: *vočeram* (a Hunf.-féle kiadásban), *vošeram* (az Ahlqv.-féle recenzióban).

Czélom lesz kimutatni, hogy egyéb ugor nyelvekben is vannak szavak, a melyek a *vošrem*, *vosrem*, *ošerm*, *vočeram*, *vošeram*, *vošrem* szóalakok kezdő részével (*voš*, *oš* v. *oš*, *voč* v. *voče*, *voš* v. *voše*, *vos*) egyeztethetők. S ki fog tűnni, hogy az említett szavak eredetileg «epét» jelentettek, úgy hogy *vošrem* stb.-nek is a kezdő *voš* rész adja meg az «epe» jelentést.*)

De ha az illető szavak már nem jelentenek epét, a mint szavaimból már eddig is következtethető, vajjon mit jelenthetnek hát? Azt kell majd kutatnunk, hogy az «epe» jelentésű szó értelme hogyan módosulhat.

Az epe színe sárga, plántaevő állatokban zöld. Íze keserű. Hatásáról elég lesz annyit mondanunk, hogy a néphit szerint az olyan emberben, a kiből sok az epe, sok a haragos is, azaz: hogy az ilyen ember igen haragos természetű. Az epe

*) Hogy a megmaradó *-rem* (*-erm*) utórész külön szó-e, úgy hogy *vošrem* stb. összetett szó lenne, vagy pedig képzőcsoport-e, pl. deminutiv képzők halmazódása, azt nem akarom itt eldönteni. (Hihetőleg összetett szó: *voš-rem*, s a *rem* e h. *lem* = ug. *lème*, finn *lieme* stb., vagyis *voš-lem* tkp. *voš-lé*, «epe-lé». Szerk.)

termékének pedig ugyancsak a néphit az állati mérget tekintette.¹⁾

Az itt elmondottaknál fogva egy «epe» jelentésű szó tropicus használat folytán leginkább a következő másodjelentéseket vehette fel:

I) színéről: a «sárgá»-nak és «zöld»-nek jelentését;

II) ízéről: a «keserű»-nek jelentését és ebből folyólag a «lelki keserű»-nek vagy «keserűség»-nek jelentését is;

III) azon lelki állapotról, a melyet előidézik: a «harag»-nak jelentését, ide számítva természetesen mindent, a mi ehhez közel áll, a minő például a «bosszúság, gyűlölség» stb., sőt az «irígység» is, úgy hogy ezek a jelentések egészen össze is folynak azokkal, a melyek a «lelki keserű»-ből fejlődhetnek;

IV) termékéről: a «még» jelentését, a mely átmethet a «lelki még»-nek jelentésébe is és minden jelentésbe, a mely ebből keletkezhetik, minélfogva ez a jelentéscsoport a II) és III) alatt adottal összefoly.

De vajjon meg is találhatók-e ezek a jelentésfejlődések a nyelvek történetében? Erről a következő példák tehetnek bizonyosságot:

I) Méreg: latin *fel* «epe», de aztán «még» is. (L. Finály, Lat. szót.) | német *galle* «epe», néha «még» is. Luthernél olvasható: «er wird der ottern galle saugen». (L. Grimm, Deutsch. Wörterb.) — *gallenzahn* a. m. «giftzahn» (Grimm).

II) «Sárga és zöld»: vog. *vošrem* «epe; zöld, sárga» (NyK. IX., szót., 183. és Hunf., Vog. f. és nép. 31).²⁾ — *vošrem-osp* «epeszínű» (Hunf., Vog. f. és n., 31). — [Klaproth vog. szavai közt találhatók: *vozerma* «gramen» (Hunf., Vog. f. és n., 29), és *vosirmašp*, *voserman* «viridis» (H., V. f. és n., 31)] | osztjB. (Ahlqv.) *vošrem* «galle»: *vošrem-žorpa* (gallenfärbig) gelb | észt *sapp* (gen. *sapi*) «galle»; *sappima* «gelb anstreichen, vergolden» | osztják-szamojéd *pad*, *pate*, *pače*, *pač*, *patte* «galle»; *padal*, *patel*, *pačel*, *patai*

¹⁾ L. erre nézve Grimm, Deutsch. Wörterb., *galle* alatt: «man leitete . . . das thiergift aus der *galle* her, es sollte aus dieser fliessen».

²⁾ Idézhető még V. f. és n., 29., a hol ez áll: «*vošerm* zöld».

«grün» | jurák-szamojéd *padea* «galle»; *paderaha* «blau»*) | görög *χόλος* «epe»; *χολόβαφος* «epébe mártott»; *χολοβάφινος* »arany-sárga | orosz *желчь* «galle»; *желчение* «(das) gelben»; *желчина* «gelbes; (die) gilbe; gelbe farbe».

III) «Keserű»: oszjtjB. (Ahlqv.) *vošrem* «galle»: *vošremiň* «bitter, sauer»; — oszjtjB. (Volog.) *vosremiň* «keserű, savanyú»; *vosrema-jita*, *vosremla-ta* «keserűvé válni»; | mordM. *säpä*, E. *sepe*, *šäpe* «epe»: M. *säpi*, E. *sepej*, *šäpev* «epés, keserű» | oszjtják-szamojéd (bajhai nyelvjárás) *pate* «galle»: *pateieňa* «bitter» | latin *fel* «epe»: *felleus* «epés, keserű» | gör. *χολή*, *χολίον* «epe; keserű ital, öröm» | francia *fiel* «galle; (das) bittere, bitterkeit» (Sachs-Villatte, Wörterb.) | ném. *galle* «1. von der galle selber», «3. von gallenbittern dingen» (Grimm); *gällen* «1. gallig, bitter machen, 2. g., b. werden» (u. o.)

IV) «Harag stb.»: *epés természet* «cholericisches temperament» = ingerlékeny természet | magy. *epéskedés* «mérgeskedés, haragoskodás (Czuczor-Fogarassi szótára) | finn *sappea* — «epéssé lenni; megharagudni, elkeseredni» | gör. *χολή* és *χολίον* «epe; harag, düh, méreg, gyűlölség»; *χολάω* «eszélösködöm; epés vagyok, haragszom»; *χόλιος* «haragos, haragvó»; *χολόεις* «epés, haragos»; *χολόω* «megharagítok, dühbe hozok, haragszom» | lat. *fel* «epe; gyűlölség, ellenségeskedés, keserűség». — *bilis* «epe; harag, bosszúság; bú, szomorúság, komorság; örütség, őrjöngés, düh» | francia *bile* «galle, zorn»; — *fiel* «galle; feindselige gesinnung, feindseligkeit, hass» | orosz *желчь* «galle; jáh-zorn» | ném. *galle* «1. von der galle selber; 2. für die gallige stimmung . . , zorn, grimm, erbitterung u. ä.; b) mhd. besonders auch von falschheit, wie sie in neid, bosheit sich offenbart; 3. b) von leid und not; 4. endlich heißen böse, gallige menschen selber galle» (a Grimm-féle szótárból, a hol a *galle* szónak még más átvitteles jelentéseit is találni).

Ezek a példák még sok mással volnának szaporíthatók; de úgy hiszem, elég lesz ennyi is, hogy az említett jelentésváltozások lehetőségéről meggyőződjhessünk.

A vog. oszt. *vošrem*-beli *voš*-val alakilag egyeztethető szók

*) V. ö. oszjtjB. (Ahlqv.) *vosta*, *vosti* «grün; himmelblau; gelb» | mordE. (Wiedemann) *piže* «zöld; kék». (L. Budenz mordv. szótárát.)

találhatók meg az ugor nyelvekben — olyan az «epé»-nek jelentési köréhez tartozó jelentésekkel, a melyek együttvéve határozottan az «epe» concret alapjelentésre utalnak, vagyis a melyek nem olyanok, hogy akár az egyik könnyen keletkezhetett a másiktól (pl. «harag» és «méreg», míg ellenben «epe»-re utal ez a kettő: «harag» és «zöld»).

A votjákban: *vož* grün; *vožges* grünlich | *vož zorn*, neid¹⁾; *vožze vajitini* erzürnen, erbittern (szó szerint: haragját v. elkeseredését előidézni); *vožani, vožjaskini* beneiden, hassen; sich wundern; alighanem ide való ez is: *voždani* unzufrieden sein || a zürjében megfelel *vež*²⁾ grün, gelb; grünes, wiese; *vežgol, vežgov, vežol, vežov, vežöl, vežöv* grünlich, gelblich; *vežös* grün, grünend | *vež* (neid, eifersucht, eifer, begierde): *vež kutni, v. petködni* beneiden, neidisch sein (szó szerint: irigységet bírni; irigységet mutatni); *v. petködni* begierde erregen, verföhren, verlocken (szó szerint: kívánságot előidézni); *v. bostö, v. petö* man ist neidisch, es gelüftet (szósz.: az irigység, kívánság megkap; irigység, kívánság jelentkezik); *v. öktini* eifersüchtig werden (szósz.: féltékenységet gyűjteni); *vež-gīa* stürmisch aufgeregt (szósz. mintegy: haragos hullámú); *vežalni, vežavni* neidisch sein, beneiden, wetteifern, lüsterne sein; *vežögtini* eifern, nacheifern, eifersüchtig sein oder werden. — A «keserű»-vel rokon másodjelentést mutat: *veždög* widrig schmeckend; *v.-jumol* fad süsslich (*jumol* süss, süsslich) [V. ö. ész t *happu sauer*, säure; widerlich, unangenehm; — «s a v a n y ú és k e s e r ű» pedig nem egyszer vannak egy és ugyanazzal a szóval kifejezve: osztjB. (A.) *vošremiň* bitter, sauer | mord. E. *čapamo sauer*, bitter, scharf (von geschmack)] | *viž* gelb, grün; *vižgol, vižgov, vižol, vižov* gelblich | külön említék meg egy kifejezést, a melyben Wiedemann a *viž* szót «epé»-vel fordítja: *sijös vosödö vižön* er vomirt galle (szósz.: öt zölddel v. sárgával hányatja, azaz: ő zöldet v. sárgát hány). Merészség volna ebből az egy kifejezésből arra következtetni, hogy *viž* még most is jelent néha epét. De mindenesetre tanulságos példája annak, milyen közel jöhet néha egymáshoz az «epe» meg a «zöld» jelentés.

¹⁾ A «neid» jelentésre nézve v. ö., a mit fentebb a ném. *galle* szóra nézve a Grimm-féle szótárból idéztem.

²⁾ V. ö. zürj. *pet-* = votj. *pot-* kieredni; átvivő alakul tekinthető: *vöz* (v. ö. *töd-* = votj. *tod-* tudni).

A «harag, irigység, féltékenység» jelentésű votj. *vož*, zürj. *vež* szót megtaláljuk Budenz MUGSz.-ában is «*acsarog*» alatt. Természetes, hogy itt csak olyan szók vannak egymással egyeztetve, a melyek «haragot» s hasonlókat jelentenek, t. i. a következők:

Magy. *acsarog*-, grimmig sein (rusnyán mérgeledni): *acsarkod-vor zorn knirschen*; *ergrimmen, grimmig sein*; *zornig anschreien*; — vogP. *ōšt-, uōšt-* zürnen, böse sein | vogK. *oč-* *ergrimmen, sich erzürnen*; *oči zorn*; *očt-, oštel-* zürnen, sich erzürnen; — votj. *vož zorn, neid* | zürj. *vež* (neid, eifersucht) és ezeknek egyes származékai; — finn *viha* ira, odium (és származékok) | észt *viha* zorn, hass, feindschaft; *vihane-*, zornig werden, ergrimmen; — lapp *vašše* odium, inimicitia; *vaššote-* odio habere, odisse.

A zürj.-votj. *vož, vež*, finn *viha* és lapp *vašše* összetartozásán alig lehet kételkedni. Elég jól egyezik ezekkel a vog. *oč* (*oš, őš, uoš*) is, a mely szó már nincs meg ugyan a vog.-ban, de a fentebb említett származékokból kikövetkeztethető. A magy. *acsarog-* és *acsarkod-*ból, természetesen csak *acs-* egyezik a votj. *vož*-val, vog. *oč-* stb.-vel.

Ezekhez azonban Budenz még hozzá adta e mordE. szót: *azar* wütend, böse (*azargado-* wüten, rasen, besessen sein), a melynek a fentebbiekkel való egyezését igen kétségesnek kell tartanom. A jelentés jól egyezik ugyan, de nem úgy az alak. Nem is fektetve különösebb súlyt arra, hogy hiányzik a szókezdő *v*, ámbár a mordvin nyelv nem igen számítható azok közé, a melyek azt könnyen és minden nyom nélkül eltüntetnék, nagyobb fontosságot kell tulajdonítanunk a *z*-nek. Tekintetbe veendő ugyanis, hogy mind a zürj.-votj.-ban (*vož, vež*), mind a vogulban (*oč-, oš-, őš-, uoš-*), mind a lappban (*vašše*), mind a magyarban (*acs-*) coronalis képzésű *p a l a t a l i s* spiranst (*š, ž*) vagy ugyanilyen affricatát találunk (*č*), az *azar*-beli *d e n t a l i s* spirans ellenében. Pedig a mordvin nyelv is palatalis spiranst vagy affricatát szokott mutatni ott, a hol ez a hang a rokon nyelvek tanúsága szerint eredetinek tekinthető: magy. *savanyú* (*s = š*), mordM. *šapama* id., mordE. *čapamo* id., cser *šopo, šapa*, zürj. *šoma*, osztjB. *šumim* id., vogL. *šüum* id.¹⁾ —

*) A finn *happame* «savanyú» kezdő *h*-ja jóformán szintén régiebb *š* helyett áll. V. ö. a litván eredetű *hammas* «fog» szót, ebből: *žambas*. (A magy. *savanyú* rokonságát lásd: MUGSzót. 332—334. l.) — [A mordvin

A finn *viha*-nak sem kell régibb *visa* helyett állania (MUGSz., 715. l.), hanem lehet az akár régibb *viša* helyett is.

Az említett egyeztetések végén még ezt olvassuk a MUGSz.-ban: Alapalakúl . . . a m. *acs*- . . . és a vog. *oc*- erősült sziszegő-jét (*é*) tekintve, fölvehető: *v_{ans}*-; v. ö. finn *ynseä* «unwillig, trotzig.» De ha tekintetbe vesszük 1. hogy a többi felhozott szó mind mélyhangú (kivéve a zürj. *vez* szót, a mely a votj. *vož*-val szemben szintén csak *vož* volt régibben); 2. hogy az említett szavak egyikében sincs a sziszegő előtt nasalis és 3. hogy mindenütt p a l a t a l i s sziszegőt (v. affricatát) találunk és nem d e n t a l i s t, — az *ynseä* szónak a többiekkel való összetartozását több mint kétségesnek kell tartanunk.

Ezek volnának tehát a votj. *vož*-nak Budenznél található megfelelői, a melyek jelentése természetesen mind a «harag»-ra vonatkozik. Közülök egyet-mást ismételve, folytatom az «epe» alapjelentésre visszavihető és vog. oszt. *vos*-val egyező szók kimutatását.

Finn: *viha* (a lapp *vašše* szerint ebből: *viša*):

a) *viha* «harag», gyűlölség, ellenségeskedés, háború; *on vihoissaan* haragszik, dühös; *vihakka* heves, tüzes, eleven (l. még *d.* alatt) | *vihastu*- megharagudni, felindulni, megdühödni | *vihava* haragos, heves, tüzes (l. még *b. c. d.* alatt) | *vihavoitse*- fájni, égetni, sajogni (l. még *d.* alatt) | *vihoitta*- haragítani, keseríteni, ingerelni (l. még *d.* alatt) | *vihollise*- ellenség.

b) *viha* «méreg», mérges anyag (Kal. 9, 242): *käärmeen v. kigyóméreg* (v. ö. Luthernél: *der ottern galle*); *vihat* (plur.) gyűlladás, holt v. hideg fene, üszök (e jelentés legalkalmasabban eredetibb «mérgek v. mérges materiák»-féle jelentésből származtatható) | *vihava* ártalmatlan (l. még *c. d.* alatt). | Talán ide vonhatók még a következők is: *viholaise*- «hangya» (ismeretes a csipős hangyasavróll); v. ö. *mehe*, nominat. *mehi* nedv, méz és *mehiläise* méh) | *viholaise* 1. hangya, 2. csalán.

c) *vihakka* «éles, keserű» (l. még *a. d.* alatt) | *vihava* éles, keserű, kellemetlen, undorító (l. még *a. b. d.* alatt).

azar egybevetését bizony el kell ejtenem, azon még fontosabb oknál fogva is, hogy e szó idegen eredetűnek mutatkozik = tatár és perzsa *azar* (*āzār*) «afflictio, offensio» (*azar etmek affligere, offendere*). Szerk.]

d) «zöld»: *vihotta-* zöldelleni, tenyészni, virulni (l. még a. alatt) | *vihakka* dúsan tenyésző, virágzó, lombos (l. még a. alatt) *vihanta* viruló, zöldellő; díszes, pompás | *vihanta-*, *vihannoitse-* zöldelleni, virulni, díszleni | *vihava* dúsan tenyésző, virágzó, lombos (l. még a. b. c. alatt) | *vihavoitse-* dúsan tenyészni, zöldelleni, virítani (l. még a. alatt) | *vihoa-* zöldelleni, tenyészni, virítani.

Ide vonhatónak látszik még egy magashangú szócsoporthoz is; mert azonkívül, hogy jelentése a legkisebb nehézséget sem okozza, alakjának kezdő részére nézve is egészen egyezik a már felhozott szavakkal:

viheriä, viherä, vihreä (vehreä) zöld | *vihertü-* zöldelleni, zöldbe játszani | *vihervä* zöldes, zöldbe játszó. — V.ö. *puna, punaise* «vörös, piros» mellett: *punerta-* pirosolni; *punerva, punertava* pirosoló.

A finn nyelv észet dialectusában (Wiedemann szótára szerint): *viha* 1. zorn, hass, feindschaft; 2. gift, krankheitsstoff, starker stoff, schärfe; 3. scharf, bitter, erbittert, zornig | *vihustama* eigensinnig sein. Az észet *viha* 2. alatt felhozott jelentései megerősítenek bennünket abban a nézetben, hogy a finn *viha* szó «méreg» s több efféle concret jelentése nem újabb fejlődés. A finn *viha* stb. szócsoporthoz nézve érdekes még Ahlqvist «Kulturwörter der westfinn. Sprachen» cz. művének következő helye (92 l.): «das im westlichen Finnland gebräuchliche *vihreä* vom stamm *viha*, scharfe flüssigkeit, galle (im Estnischen auch: gift), welches auch für *vihanta* grün (von feldern u. dergl.) und *vihotta* ins grüne schillern, grün scheinen, grünen, zum stammwort dient.» Tehát Ahlqvist is egytővűeknek tartja a *viha* és *vihreä, vihanta, vihoitta-* szavakat, a *viha* szó eredeti jelentéséről nyilván szintén «epé»-t véve; mert másképp nem igen volna érthető az idézett szavak egyeztetése. De feltűnő, hogy ő a *viha* szónak egyik jelentéséről valóban fel is hozza az «epé»-t. A finn szótárak legteljesebbike, a Lönnrot-féle két kötetes finn-svéd szótár, a *viha* szónak «epe» jelentését nem ismeri. Ismerné talán valamely finn nyelvjárás?

Lapp. *vašše odium, inimicitia* | *vaššate.*, *vaššatove-* *tædio capi, fastidire*; *te taste vaššatovah* jam hoc fastidio, hoc me amplius non delectat (jobban szószerint: ettől már undorodom) | *vaššatem tædium, fastidium* | *vaššotatem odium, invidia.* (Lindahl-Öhrling: Lexicon Lapponicum). Figyelemre méltó itt az «undorodás» (fasti-

dium, tædium) jelentés, a mely talán az epe ízére való tekintettel keletkezett. (V. ö. zürj. *vezdög* widrig schmeckend | finn *vihava* keserű, undorító, stb.)

A cseremiszből ide vonható: *uzárge* (cserM. *žarga*) «zöld» | *uzarg-*, *uzargem-* zöldülni | *uzart-*, *uzargemd-* zöldíteni. Alaprésze **užo* kifejtethető, tekintve, hogy szintilyen végű szók: *jokšarge* «vörös», *kožarge* hegyes.

A mordvinből ide való talán: mordE. *ožo* «sárgakór», a minek a moksában akár **važa* is megfelelő lehetne. (V. ö. mordE. *oj* = M. *vaj* «vaj, zsír» | E. *ojme* = *vajmü* lélek.) — Hogy a mordM. *pižü*, *piže*, mordE. *piže* «zöld, kék» is összefügg-e az említett szavakkal, nézetem szerint egyelőre nyílt kérdésnek tekintendő; mert látni lehetett, hogy az ugarság legkülömbözőbb nyelvei csak *v* szókezdőt ismernek a tárgyalás alatt levő szócsoporthoz, a mely *v* egyes esetekben már el is tűnt.

És most, miután sorra vettük majdnem az összes ugor nyelveket, visszatérünk az *o s z t j á k*-hoz, a mely még egy ide szolgáló adatot nyújt: osztjB. (Ahl.) *vosta*, *vosti* «grün»; himmelblau; gelb; — *vosta-voz* kupfer | (Vol.) *vosti* zöld, sárga | osztIrt. *vasta* grün. Ez a *vosta*, *vosti* lehet **vos*-nak származéka, úgymint *vir*, *ver* «vér» mellett van: osztB. *virtü*, *virtü*, Irt. *verde* «vörös».

U t ó j e g y z e t.

A vogK. *oč*-igének hitelessége kétséges. Lehet t. i., hogy *očt*-olvasandó helyette. Budenz az *oč*-igének a következő két előfordulási helyét idézi: Máté 2, 16 és 22, 7. Hunfalvynak a Mátéfordításhoz írt szótárában (NyK. IX.) a már említett két helyen kívül még ez van idézve: 2, 3. De megvan az *oč*-ige a Mátéfordításban még a következő helyeken is: 18, 31. 34. 20, 24. — Mind a hat helyen *oč*-igét találunk. De tekintetbe veendő mindenekelőtt, a mit Hunfalvy a NyK. X. kötetében a 203. lapon mond: «A' Mátéfordításában (Wiedemann kiadása szerint) *oces*», haragvék, haragudott áll (Mát. 2, 3. 16; 22, 7.) Lehet, hogy ott Wiedemann *otštes*-t írt, mit én félreértésből így: *oces* (*očtes* helyett) írtam; a' könyvecské már nincs kezemenél.» (Tudni való, hogy a vogul Mátéfordításnak Wiedemann-féle kiadásában a *č* mindig *tš*-vel van írva.) Tekintetbe veendő továbbá, hogy a vogul Mátéfordításnak Ahlqvist-féle recensiójában az említett hat hely egyikén sincs *oč*-, hanem két

esetben *ošt*- áll helyette (2, 3, 16), négyben meg *ošt*- (18, 31. 34. 20, 24. 22, 7.) Tekintetbe veendő harmadszor, hogy a Márk-fordításban sincs *oč*- ige, hanem mindig *ošt*- vagy *ošt*- (illetőleg ezek származékai). És pedig így van ez mind a Popov-féle eredetiben, mind az Ahlqvist-féle recensióban: a) *ošt*- Mr. 10, 14. 41. 14, 4. b) *oštel*- (Popov), *ošgel*- [recte: *oštel*-] Ahlqvist) durativum az *ošt*-igétől Mr. 2, 5. c) *oštalt*- (Pop.), *oštat*- [minden valószínűség szerint *oštalt*- a helyes] (A.) Mr. 7, 10; *oštaltip* (P.), *oštatip* (A.) злословящій (der verläumder, lästerer). d) *oštipt*- Mr. 3, 21: *tüu oles oštiptam* (A.) онъ вышелъ изъ себя magán kívül, eszén kívül való lett, Károli: eszétől eltávozott (*oštipt*- tehát valószínűleg a. m. «eszét veszti»).

Kérdés, hogy mit tartsunk a Satigin-féle vallási tartalmú fordításukban találha tá *ošejtane* szóról, a mely Hunfalvy szerint (NyK. IX, 206.) «harag»-ot jelent. Ha ez csakugyan az előbb említett szavakkal egybetartozik, az *ošež* kezdő rész talán mindenestül a. m. *oči*, s *ošežt*- az igen közönséges-t képzővel való denominális igeképzés volna.

VASVERŐ RAJMUND.